

Beslut

Datum 2024-10-04

Dnr 2023:8098

Sida 1 (17)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Noblaskolan i Solna, med Pysslingen förskolor och skolor
AB som huvudman**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Noblaskolan Solna avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Pysslingen förskolor och skolor AB har godkännande att bedriva förskoleklass och grundskolans årskurs 1–9 vid Noblaskolan Solna i Solna kommun enligt Skolinspektionens beslut den 8 juli 2022 (dnr 47–2006:3177) och den 30 mars 1999 (dnr 98:1015).

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Noblaskolan Solna den 27 augusti 2024. Besöket genomfördes av utredarna Sara Lidegran och Åke Isaksson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Noblaskolan Solna i Solna kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- samordna undervisningen och synliggör olika perspektiv så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet
- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Noblaskolan Solna i Solna kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 2 april 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen är aktuell och återkommande i olika ämnen och årskurser samt ger eleverna möjlighet till fördjupning.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att sexualitet, samtycke och relationer blir en del i flera olika ämnen samt att lärarna arbetar aktivt med frågorna. Undervisningen ger dock inte en helhetsbild av kunskapsområdet eftersom lärarna inte samverkar på ett organiserat sätt. Det gör att det saknas en medvetenhet om hur undervisningen kan fördjupa eller bredda kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön. Däremot ger undervisningen i begränsad utsträckning möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi. Undervisningen ger också eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna arbetar aktivt för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat där alla elever oavsett könsidentitet vill och vågar reflektera och samtala. I sin undervisning utifrån kunskapsområdet synliggör och utmanar lärarna begränsande normer.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna bemöter elevers utspel för intolerans och fördjupar frågorna tillsammans med eleverna i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna ges möjligheter till delaktighet i genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, aktuell och fördjupad

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer återkommer i olika ämnen och årskurser samt ger eleverna möjlighet till fördjupning genom analys och diskussion.

Av intervjuerna med lärarna framgår att sexualitet, samtycke och relationer ingår i ämnena biologi och svenska samt de samhällsorienterande ämnena och flera praktisk-estetiska ämnen. Det framkommer att det finns en tyngdpunkt i undervisningen i årskurs 8 men flera lärare kan ge exempel på inslag i undervisningen också i årskurs 7 och 9. Eleverna får bland annat i biologi lära sig om kroppen, sexuella läggningar och vikten av samtycke samt göra en fördjupningsuppgift om abort i olika länder. Eleverna får genom hela högstadiet träna på att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och normer samt leva sig in i människors vardag och villkor, framför allt i samhällskunskap, religion och historia. Eleverna får också diskutera och reflektera över kärlek och vänskap, exempelvis väljer lärare i svenska skönlitteratur som väcker frågor utifrån kunskapsområdet.

Granskningen visar vidare att eleverna ges möjlighet till en fördjupad undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Eleverna ges i de samhällsorienterande ämnena allt svårare analysuppgifter, vartefter de är mogna att ta sig an dem. Elever får leva sig in i andra människors vardag och diskutera den påverkan som tradition och religion kan ha inom kunskapsområdet. Ett exempel är att elever får jämföra kvinnans roll i en hinduisk och muslimsk kontext. Även i ämnet svenska erbjuds eleverna reflekterande uppgifter som berör kärlek och trygga relationer och där syftet är att fördjupa innehållet.

Vidare framgår att undervisningen är uppdaterad och berör elevernas vardag. Eleverna uppger att lärarna använder relevanta exempel och att materialet är modernt. Eleverna får läsa nutida romaner med anknytning till ämnet. Lärarna berättar om hur de tar in elevernas vardag exempelvis genom att låta eleverna kritiskt granska budskapet i den musik eleverna lyssnar på. Lärare och rektorn berättar också att skolan arbetar med elevernas förhållningssätt till budskap som finns i sociala medier. I ämnesundervisningen lägger lärarna exempelvis in innehåll om sociala medier utifrån vad som framkommit vid mentorssamtalen med eleverna.

Lärare ger i intervjuerna en samstämmig bild av att de tar hjälp och får stöd av elevhälsans professioner i frågor inom kunskapsområdet. Elever och lärare berättar också att klasserna gör ett studiebesök på ungdomsmottagningen i årskurs 8 och att detta planeras i samband med sexualundervisningen.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer tas upp i ett flertal ämnen men samordnas inte

Granskningen visar att det i begränsad utsträckning finns ett medvetet arbete för att synliggöra hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop.

Av intervjuerna med lärarna framgår att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer genomförs i olika ämnen men att lärarna inte samverkar på ett organiserat eller strukturerat sätt med varandra, vilket gör att det saknas en medvetenhet kring hur undervisningen kan fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Rektorn uppger att skolan inte har några gemensamma mål med undervisningen inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna berättar att de har god samverkan på skolan och omkring eleverna men att det gäller andra frågor än kunskapsområdets innehåll. Lärare uppger i intervju att de ser en potential i att utveckla det ämnesövergripande samarbetet gällande undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervjuerna med rektorn, lärare och elever framgår att det finns ett skolövergripande arbete i alla årskurser inom ramen för mentorstiden, där lärare samverkar med delar av elevhälsans professioner bland annat kring ämnet sexualitet, samtycke och relationer. Elever och lärare uppger att mentorstiden innehåller kortare informationsinsatser och att det är ett sätt att visa elevhälsans arbete, exempelvis genom filmvisningar med efterföljande frågor. Av intervjuer med lärare och elever framgår dock att det inte sker någon fördjupad kunskapsinhämtning eller tydlig koppling mellan arbetet inom ramen för mentorstiden och undervisningen. Lärare uppger i intervju att de kan se möjligheter framgent med att utveckla kopplingen mellan mentorstidens innehåll och undervisningen.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut**Undervisningen ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men inte till hedersrelaterat våld och förtryck**

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjligheter att undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Eleverna får däremot i begränsad utsträckning möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att eleverna arbetar med maktstrukturer kopplat till kön i flera ämnen, framför allt i de samhällsorienterande ämnena. En lärare uppger att hen illustrerar olika patriarkala strukturer i undervisningen, exempelvis genom att låta eleverna arbeta med hur kristna konservativa grupper i USA lever sina liv. Eleverna arbetar också med att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön genom budskap i reklam, bilder och musik. En lärare berättar till exempel hur hen i undervisningen medvetandegör könsroller och maktstruktur genom att berätta om historiska inslag i konstmusiken.

Granskningen visar vidare att undervisningen ger eleverna i begränsad utsträckning möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck. En elev berättar att i hens klass har lärare inte tagit upp om hedersrelaterat våld och förtryck överhuvudtaget och andra elever kan endast ge ett fåtal exempel på undervisning kopplat till begrepp som heder och hedersförtryck. Några elever uppger att de har fått ta del av nyheter som berört begreppet heder. Lärarna beskriver att eleverna inte är i kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck i vardagen och att det därför inte uppkommer så många frågor om det i undervisningen. Vissa lärare säger att de eventuellt skulle behöva lära sig mer om hedersrelaterat våld och förtryck.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Granskningen visar att eleverna i undervisningen tar del av och diskuterar hur olika medier framställer relationer och sexualitet.

Av intervjuer med lärare framgår att undervisningen i ämnena biologi och bild innehåller aspekter på hur kvinnor och män framställs i medier. Lärare beskriver att undervisningen problematiserar förväntningarna på mäns och kvinnors utseende. Eleverna har bland annat arbetat med att kritiskt granska sexualiserande bilder och pornografi. Av intervjuerna framkommer att elever tar del av material om pornografi som fenomen, hur det inom pornografi skapas

orimliga förväntningar och att man kan bli beroende av pornografi. En lärare berättar att hen använder digitala föreläsningar om pornografi från Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) i undervisningen.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke och bidrar till att utveckla elevernas förmåga att leva sig in andra människors situation

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation och betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Av intervjuer framgår att eleverna bland annat inom ämnet geografi får utveckla sin förmåga att leva sig in och förstå andra människors situation genom att arbeta med perspektiv utifrån var man bor och lever. Eleverna läser romaner i svenska med olika teman till exempel om hur det är att byta kön eller hur det är att leva som kvinna eller man i andra länder. Vidare framgår att undervisningen tar upp teman så som kärlek, respekt och vänskap. Exempelvis använder lärare så kallade kortskrivningar, där läraren först skriver en fråga om något eleverna tagit del av och som eleverna sedan får diskutera i text till exempel gråzoner för ja och nej. En lärare berättar att hen i sin språkundervisning använder texter med kärleksteman.

Vidare visar granskningen att undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. Eleverna beskriver att de tagit del av begreppet samtycke och dess betydelse i ämnena biologi och svenska. Lärare berättar att eleverna i svenska får reflektera över vikten av samtycke och vad det kan innebära i olika situationer, detta sker exempelvis i samband med muntliga diskussioner, i analyser av skönlitterära texter eller genom reflekterande skrivuppgifter. Lärare tar också upp hur samtycke kan kommuniceras. Läraren i biologi berättar att hen också tar upp om alkohol och hur det kan påverka frågor om samtycke. Eleverna berättar att de har fått kunskaper om att det är ett brott att inte ha samtycke vid sexuella kontakter och eleverna vet att man kan bli åtalad om samtycke inte finns.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det finns strategier och förhållningssätt för att främja en trygg samvaro där alla elever oavsett kön kan samtala och reflektera

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer äger rum genom aktivt lärarstöd och under sådana förhållanden att elever oavsett kön känner sig trygga att delta, även när undervisningen berör svåra eller känsliga frågor. Det finns tydliga förväntningar på hur samvaron ska vara när det är undervisning om kunskapsområdet.

Eleverna berättar att det generellt är god stämning i klassrummet och att det går att ha diskussioner där elever har olika åsikter, exempelvis om HBTQI-frågor. Lärarna uppger att de arbetar aktivt med stämningen i klassrummet. Lärare säger att de vill att elever ska få vara som de är och att de ska få vara olika. Exempelvis beskriver lärarna hur de skapar utrymme för de som vill uttrycka sin identitet på olika sätt som att använda avvikande kläder eller könsöverskridande uttryck. I flera ämnen använder lärarna medvetna arbetssätt för att skapa förutsättningar för alla att komma till tals, så som att eleverna först får reflektera enskilt, sedan diskutera i par för att sedan lyfta diskussionen i helklass. Lärare beskriver att delar av undervisningen sker i halvklass och att elever får ta ställning till frågor utan givna svar genom olika redovisningssätt. En lärare berättar att hen placerar varannan flicka och pojke i klassrummet för att motverka grupperingar.

Eleverna beskriver att lärarna förmedlar förväntningar på hur samvaron i klassrummet ska vara. Av intervjuer framgår att förstelärare tagit fram en gemensam plan kring hur det skapas goda relationer i klassrummet. Lärare auskulterar också i varandras klassrum för att lära av varandras arbetssätt gällande trygghet, struktur och genomförande. Eleverna berättar att lärarna är tydliga med att eleverna ska behandla varandra med respekt och att de ska acceptera det som sägs i klassrummet. Elever ger som exempel att de ska behandla en kompis på det sätt som de själva vill bli behandlade. Lärare berättar att det sker kontinuerliga samtal inom mentorskapet hur elever ska vara i en grupp, och det är samtal som fortsätter in i ämnesundervisningen. En lärare

berättar att hen arbetar med ett material som innehåller olika situationer för elever att ta ställning till och det har gett ett gott resultat gällande klassrumsmiljön.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att undervisningen är normmedveten och att lärare arbetar med att utmana könsstereotypa föreställningar. Eleverna får diskutera könsstereotypa inslag och vad som betraktas som manligt respektive kvinnligt. Särskilt inom de samhällsorienterande ämnena framkommer flera olika perspektiv på normmedvetet arbete, exempelvis inom lag och rätt eller vid arbete med att granska maktstrukturer. Elever får också lyssna på musiktexter utifrån ett normmedvetet perspektiv och lärare uppmanar elever att göra val utan påverkan av traditionella könsmonster. Eleverna får också reflektera över hur förväntningar på mäns och kvinnors utseende kan påverka och begränsa.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Det finns rutiner för att bemöta utspel och intolerans

Granskningen visar att lärarna bemöter elevers utspel för intolerans och fördjupar frågorna med eleverna i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Lärare och elever berättar i intervjuer att lärarna är uppmärksamma och reagerar på eventuella negativa tillmälen eller jargonger, exempelvis om elever skojar på någon annans bekostnad. En lärare berättar att det i undervisningen finns utrymme att ta upp komplexa och svåra frågor när sådana uppstår eller när någon fäller en negativ kommentar om något inom området sexualitet, samtycke och relationer. En annan lärare säger att det gäller att ta reda på orsaken till att en elev uttrycker sig negativt, exempelvis homofobiskt. Elever och lärare beskriver hur lärare ibland ber elever stanna kvar för extra samtal. Lärare beskriver att de väljer hur de reagerar utifrån situationen och att vissa samtal passar bättre utanför undervisningen. En lärare berättar att skolan har rutiner att dokumentera det som inträffar i en digital nulägesrapport och där kan de uppmärksamma om det börjar bli problematiskt inom en grupp.

Elevdelaktighet

Eleverna är delaktiga i genomförande och utvärdering

Granskningen visar att eleverna ges möjligheter att delta i genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att det finns ett generellt arbete på skolan för att stödja delaktigheten i undervisningen. Lärare beskriver att de öppnar upp för elevernas frågor, både skriftlig och muntligt. En lärare använder

exempelvis en presentation med elevernas anonyma frågor och svar inom kunskapsområdet. En annan lärare berättar att hen samlar in frågor under arbetets gång som sedan används i undervisningen den kommande veckan. Elever och lärare beskriver också att det sker utvärderingar av undervisningen. Enligt lärare får eleverna ge återkoppling på undervisningen och de får fylla i enkäter där lärare tar reda på vad eleverna har lärt sig. Eleverna berättar att de har fått ha synpunkter på vilken roman de ska läsa i svenska och de har fått välja redovisningsform vid vissa tillfällen.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- samordna undervisningen och synliggör olika perspektiv så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet.

I läroplanen framgår det att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet. Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.

Av granskningen framkommer att sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen och att lärare arbetar aktivt med frågorna, men att undervisningen inte är samordnad för att synliggöra olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild. Genom att samordna sin undervisning och få kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till kan lärarna närma sig kunskapsområdet tillsammans. Det kan skapa en helhet för eleverna där olika ämnen bidrar med olika perspektiv som leder till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att den synliggör olika perspektiv och ger eleverna en helhetsbild. Rektorn kan ge lärarna förutsättningar att samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som helhet samt att det behandlas återkommande i undervisningen. Skolverket har material som kan användas i detta [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Av läroplanen framgår att utbildningen ska främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas.¹

Av granskningen framkommer att eleverna i begränsad utsträckning möter inslag i undervisningen som rör hedersrelaterat våld och förtryck och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Skolan ska förebygga och bemöta hedersrelaterat våld och förtryck med kunskap och aktiva insatser. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att hedersrelaterat våld och förtryck integreras i undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Det innebär att lärarna behöver arbeta medvetet med att eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hederskulturer och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket material [Motverka hedersrelaterat våld och förtryck i skolan - Skolverket](#) kan användas som stöd i arbetet.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Sara Lidegran. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Åke Isaksson och Ewa Mölleryd deltagit.

¹ Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.²

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.³ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁴

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁵ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁶

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁷

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁸

² 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

³ 1 kap. 4 § skollagen.

⁴ 1 kap. 4 § skollagen.

⁵ 1 kap. 5 § skollagen.

⁶ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁷ 2 kap. 25 § skollagen.

⁸ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁹

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁰

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹¹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges

⁹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹⁰ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹³ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁴ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁵

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁶

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁷

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå

¹² Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

¹³ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden.*

¹⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål.*

¹⁵ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

¹⁶ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål.*

utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁸

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁹

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁰

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²¹ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²¹ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.